

İkinci Nükte’de insanın iki vechinden bahsediliyor. Birisi enaniyet ciheti ile dünyaya bakan yüzü, diğeri ise ubudiyet ciheti ile ahirete bakan yüzü... Bu iki vechi misallerle açabilir misiniz?

Enaniyet; benlik demektir. İnsanın bütün maddi ve manevi cihazları yanında, makamı, serveti, tahsil durumu, memleketi, yaşı, boyu, kilosuna gibi onun hakkındaki bütün bilgiler enaniyet cihetine dâhildir.

Ubudiyet ciheti ise, insanın kul olduğunu bilmesi, kulluğun üç temel vasfı olan **“sonsuz aczinin, fakrının ve noksanlığının”** şuurunda olması, Allah’ın ihsan ettiği maddi ve manevi nimetlere karşı şükür ve ibadet vazifesini yerine getirmesidir.

İnsan her şeye muhtaç yaratılması cihetiyle sonsuz fakir, bunların hiçbirini kendi kuvvetiyle yapamaması cihetiyle de sonsuz âcizdir. Ayrıca insan, yorulması, unutulması, uyuması, mekâna bağlı bulunması, iradesinin cüz’î olması gibi çok cihetlerle de nakıstır, kusurludur.

Risalelerde ehemmiyetle nazara verildiği gibi insan, acziyle Allah’ın kudretine, fakıyla gınasına ve rahmetine ayna olduğu gibi, naks ve kusuruyla da onun kemaline ayna olmaktadır. İşte kendini bu manada değerlendiren insan, ubudiyet yolundadır. Ve bu yol onu ibadete götürür.

İnsan enaniyet cihetiyle, kendisine verilen cihazlarla ve haricî nimet ve imkânlarla bu dünya hayatını sürdürmekte, daha rahat ve huzurlu bir hayat geçirmeye çalışmaktadır. Bunda çoğu insanın başarıya ulaştığı da söylenemez. Zira bütün imkânları yerinde olsa bile kendisini üzen bir hadise bunların hepsini geride bırakmakta ve o kişiye dünyayı zindan edebilmektedir.

Ubudiyet ciheti ise, ahiret hayatına bakmaktadır. Her insan sonsuz âciz, fakir ve nakıs olduğuna göre, bu cihette herkesin yeterince sermayesi var demektir. Mühim olan bunları yerinde ve doğru kullanabilmektir.

Ene, hakikatte olmadığı halde, var gibi düşünülen bir sahiplenme, bir kabullenme duygusudur. Mesela insanın, eline, **“benim elim”**, gözüne **“benim gözüm”** demesi buna misal olarak verilebilir. İşte buradaki **“benim”** ifadesi enedir. Halbuki hakikat noktasında ne el, ne göz, ne de diğer organlar insanın kendi malı değildir, hepsi emanettir, hepsinin hakiki sahibi Allah’tır.

Allah insana bu sahiplenme hissini, kıyas yoluyla ilahi isimleri ve sıfatları bilmesi için vermiştir. Yani insandaki cüz’î ilim, cüz’î kudret, cüz’î irade, cüz’î sahiplenme

duygularının hepsi, Allah'ın isim ve sıfatlarına açılan bir penceredir. İnsan bu pencere o isim ve sıfatları bilir.

Mesela der; **"Ben şu taşı kuvvetimle kaldırıyorum, Allah ise dünyamızı Güneş etrafında bir sapan taşı gibi çeviriyor. Ben cüz'î ilmimle şu şeyleri bilirim, Allah ise sonsuz ilmi ile her şeyi bilir."** İnsan sahip olduğu bu cüz'î ve farazî hatlar ile kıyas yaparak, Allah'ın sonsuz isim ve sıfatlarını idrak eder. Şayet bu sahiplenme hissi olmasa idi, insan bu kıyası yapamayacağı için, Allah'ın o sonsuz sıfatlarını idrak edemeyecekti.

Burada izah ve tarif edilen **benlik hissinin yüzü**, insana terakki veren, insana marifet kapılarını açan ve insanı nihâyetsiz makamlara çıkaran **müsbet ve hayır yüzüdür**. İnsan bu farazi ene duygusunu bu cihetle kullandığı zaman, kulluğun temelini ve esasını yakalamış olur. İnsan, Allah'ın isim ve sıfatlarını tanıyacak şekilde yaratılmıştır. Ona düşen vazife, iradesini bu yönde sarf etmesidir. Benlik hissinin bu yüzünü nübüvvet mesleği ve onu mesleği takip eden hayırlı insanlar tutmuştur.

Ene ve benlik hissinin bir de menfi ve dünyaya bakan yüzü vardır.

Şayet insana verilen ene ve benlik hissi küfür ve inkâr tarlasında yeşerip beslenirse, bu kez durum aksine döner. Yani ene ve benlik öyle bir histir ki, hayırda istihdam edilirse, insanı aziz bir kul yapar, şerde ve küfürde istihdam edilirse, ona ulûhiyet dava edecek kadar haddini tecavüz ettirir.

Enaniyetine güvenen, Allah'ın ihsan ettiği nimetleri kendi ilmi ve gücü ile kazandığını vehmeden mütekebbir insanlar, Allah'ın isim ve sıfatlarını okuyamaz, onun rububiyet ve uluhiyetini inkâr ederler. Harika eserleri ya tesadüfe ya da tabiata verirler. **Bütün küfür, inkâr, dalalet ve sapık düşünceler enenin yanlış kullanılmasından meydana gelmiştir.** Benlik hissinin bu yüzünü esas alıp geliştiren dinsiz felsefedir.